

**Pøle Ná-Sεvεi
E Teveni
Efεze Nuiti Ma
Sεvεi lɔɔzeizuŋε ma woo
mɔungiti**

Efεze nuiti ta-zεvεi ta Koløse nuiti tønøi ti gεeεvε yeegeføala gila nø zu, kona vuuløzita (60) geføala levegai ma, Kilista zøløgai voluma. Nui nii é sεvεa, é gε daasei ka ga keelai Pøle (1:1). Faagwε nu møinmøin soloogø ma ga Pøle ga é Efεze nuiti ta-zεvεi geføai, anεε ni nu gølagila tuvøgi ma zii, nii é Koløse nuiti tønøi zu, naa la su. Naa maavele ma kεeεvø eøø sεvεi nii gεeni ga é vaza Egilisi møinmøin su, kovii naa zu. Pøle sεvεvø su balaa ga, é gøni kasøøja sεvεi nii gεe ziegi zu (3:1; 4:1; 6:20). Efεze nuiti ta-zεvεi, ta Filipe nuiti tønøi, ta Koløse nuiti tønøi, naa vεε Filemon nønøi va, ti-laasei pεeεvø ga kasøøja zεvεiti, tøøzei é ti zεvεni siøgi zu é gøni la kasøøi ga. Tisike ga Pøle sεvεi veeni zea ga é lii la, siøgi zu naa gøni liizu la laaliizu Efεze Egilisii ma (6:21-22).

Efεze gøni ga taa wola ta Wøløme masa zooi zu, tø ga é gøni ga Azi gøvii nii døidai, naama gøvi laa wolai. Efεze løøjøi gølani gøla, tøøzei Gelekiiti tanzanu galagi, nii daa gøni ga Aaletemise, naa zei vølei va, é gøni ná (KKW 19:23-31). Efεze Egilisii faiti tøøzeini ga pagø, køle gaabelasu yeezeini faa gøligi tanigaa wu (Kul 2:1-7).

Pøle ná-sεvεi løøzeizu vølei, é naa zugfulavø, vølei GALA ge yiimazeøøla la ga ná-nubuseiti, ta vølei é

ti ɖizoga da ta-ɖotoiti ma ga Yesu Kilista maavele. E Egilisii ʊokəʃōge kpusei ta ma, nii Kilista ga ma ungi, ta é pokəʃō pelei ta ma togai, nii Kilista ga ma zəbelama ɖətu wolai. Sεvεi ғilazuve velesiei zu, Pøle kalagiti feeve, é lo keletien eteai zιe velei va.

Unsosuvε

1. Pøle ɓəʃō leeni ta é Efεze nuiti tuvə (1:1-2).
2. Naa voluma, é Egilisiiti zəʃəzu vai zuʃulani ta Kilista (1:3–3:21).
3. Pøle zεba é sεvεi ʃε é lo naa va, velei keletiεinti maaneai ga eteai zιe la (4:1–6:20).
4. Gaabela Pøle faa ғaabələgi tanigaa yəʃəzu lεe (6:21-24).

Tuvə gooiti

¹ Nεi gè ga Pøle, gè ga Yesu Kilista ná-keelai GALA ziimai maavele ma, nà wo luvəsu, GALA ná-nubuseiti, wɔi wo Efεze taazuve, wo ga wooʃεgila nuiti wa-ғilibalai zu wa Kilista.

² Ade-Gεε GALA ta de-Maligii Yesu Kilista ti za-alai la wo ma, ti ziileigi ve wo vε.

GALA ná-faabəʃjɪ bəla ge la ba

³ Mamagi ja de-Maligii Yesu Kilista Kεεʃε GALA bε, é tuyu looni ade vε ga zεnvu zu luyai ma zii pε, niiti ti zejezu geegələgi zu, ada-ғilibalai maavele ma da Kilista.

⁴ Mazələo aisa GALA ge va eteai ɓεtε, é yi-imazeʃeni ga adeye ada-ғilibalai maavele ma da Kilista, naa ja a kε, de ʃε ga nu ʃadegaiti, kɔzəzu nəpε ge la de va təun gaazu.

⁵ GALA ná-nεebεi maavele ma, é deveni ade ma ma yeelugə ga toga de ʃε ga ná-dointi, ga Yesu Kilista maavele. E ʃεni po ғana ná-nubəʃəlai zu,

6 naa ḡa a kε de ná-zaalai ma lεbiyai maamuse, nii é daa ade ma ga neebε Loun Zunui maavele.

7 Ada-ḡilibalai maavele ma ada Kilista, é ade unmoɔni ga Kilista ma namai maavele, ada-vaagħażżeġ suvaayεga, eżżevelei ná-zaalai wɔɔlo volei la,

8 nii GALA ge feeni ade vε ga bɔɔloa. E ǵimala laazeelai veeni ade ya ta keleġelege daazeelai.

9 E ná-faazeikpasui ma lɔɔgħuzu vai lεenī ga ad-ye, nii é deveni ma yeelugħ ná-nuħoġħlai zu ga é ti pε daazeeli ga Kilista maavele.

10 GALA ka naama vaazeikpasui laazeeli yeeġġsalai zu, nii é deveni. Toga anii pε gaale ba, niiti ti geegħolgi zu, ta niiti ti zook ma, ta-ḡilibalai zu ta Kilista.

11 Gá-ḡilibalai maavele ma balaa gá Kilista, GALA ge yiimazejeni ga giye ga gi għon ċa, E naa leveni gi ma, eżżevelei ná-faa bętei pε ge la, é kεezu ziimai zu,

12 naa ḡa a kε gi maavele ma maamusei ve ná-lebiyai vε, geiti mounpa, gi gittoni Kilista va.

13 Wa-ḡilibalai maavele ma wa Kilista, wa galaagi, siiegħi zu wo gaama bċei menini da, Woo Niine Uagħi é vaazu ga kizo fai wo vɔ, wo għidaaleveni Kilista ma. GALA ge poogi veeni wo ya ga Zenvu Nadegħi, nii é ma minazegħegi woni.

14 Naama Yenvui ḡa ga faaneeiti ti-ma voogi, niiti GALA ka ti ve ade ya, siiegħi zu ade ti maalolisu da, naa ḡa a kε ade maavele ma maamusei ve ná-lebiyai vε.

15 Naa ja é ba, siëgi zu gè wa-gidaaleve vai menini da Malijii Yesu ma, ta wa-nëëbei é lo GALA ná-nuiti ba,

16 gè la bøløzu ga GALA mama fai wa-vaa zu, gè da wa-vai wo nà-GALA faliiti su,

17 ga lebiya Gëeëgi, de-Malijii Yesu Klista ná-GALAGI ñima yënvui ve wo ya, ta kulakélémai, nii wa kwëe da.

18 GALA ge wo-gigi ñaaazuue zeje ma, naa ja a ke wo kitogi ñwëe, nii é wo loliga ma, ta naama vaanëëti bøalo velei, ti vizogai gola, é ga GALA ná-nuiti tønji.

19 Wa ná-zëbe wolai ñwëe balaa, bøla ge la ba, nii é ade ue, kidaaleve nuiti. Naama zëbei ja ga naa bøjøi, nii GALA ge dëeni ga ná-zobogi pe,

20 siëgi zu é Klista wuzejeni la, é kula saai ya, é sei yeezazuue geegjøløgi zu.

21 Miná ja Klista zeini ná masadai pe maazu, ta zobodaiti, ta zëbëti, ta malijilaiti, ta daaseigiti kpein maazu, niiti ti wosu niima eteai zu, ta zøoma eteai zu é vaazu.

22 GALA ge aniiti pe daa Klista ñøjøi wu, é ke ga anii pe ma ungi Egilisii ue.

23 Egilisii ja é ga tø bøjøi busei. Klista ja é Egilisii laazeelizu, zoí é fai pe daazeelizu.

2

E fula saai ya, é zënvui wo

1 Møungi, wo zaa ñeni de, zënvu zu vaiti temazu, wa-vaagfaazagiti ta wa-gjotoiti maavele ma.

2 Wo wa-etea ziei vokøgjøni niima eteai zu vaiti ma. Wo vilëni file zu yënvu joiti ta-gundiñii volu.

Zenvui naa ja é botii g̊eezu niizu nuiti ziimauε, niiti ti la golozu GALA bε.

³ M̊eungi zu, adea balaa, de g̊eni ga ti g̊evele, de da eteai zie egevelelei de-busei yiimaiti ti la. Nii neai de-busei ve ta da-g̊isisi, naa ja de g̊eni k̊eezu. De z̊olō pelei maavele ma, GALA ná-ziiigaawanai ja é zolooni de ma ga z̊oiti kevele.

⁴ K̊ele GALA nii ná-gaazumaawɔingai zuwɔɔlɔai gola, t̊oɔzei ná-n̊eebe wolai va, é de neai la ve,

⁵ si̊gi zu de zaa g̊eni de la z̊envu zu vaiti tetemazu, da-vaagaazagiti maavele ma, é z̊envui vea ade ya Kilista v̊o. Zaalai ja wo g̊izogai la.

⁶ Ada-g̊ilibalai maavele ma da Yesu Kilista, GALA ge ade wuzeg̊eni v̊oɔma, é ade g̊ula saai ya, é ade zei v̊oɔma geeg̊ɔlɔgi zu.

⁷ E naa g̊eeni, nii a kε é d̊ee yeeg̊egalaiti pε su ti vaazu, velei ná-zaala wolai wɔɔlɔai la ga ná-nubəɔj̊olai maavele ade ve, ada-g̊ilibalai maavele ma da Yesu Kilista.

⁸ Mazolō wo g̊izog̊e ga GALA ná-zaalai, ga ki-daalevei maavele. Naa la g̊ulazu wa b̊ɔj̊i zu, k̊ele GALA ná-veb̊eanii ve.

⁹ K̊ewotiiti maavele laade n̊eg̊lein, naa ja a kε nu n̊ope ge mina b̊ɔj̊o maamuse pa.

¹⁰ Mazolō GALA ka é ade b̊eteai, é ade b̊eteve ada-g̊ilibalai zu da Yesu Kilista, k̊ewoti vag̊iti ke vaiti ma, niiti é ti g̊evele b̊eteni ma yeelug̊o, nii a kε de vilε naati ke vai volu.

*Ziiti pe ti g̊e ga ani g̊ila
Kilista maavele ma*

¹¹ Zuifuiti ti latigai p̊elevolu kpusei zu, ti da b̊ɔj̊o loli ga tatipel̊evolu nuiti. Wɔiti wo la latini p̊elevolu

kpusei zu, ti da wo loli ga tatipelevolulala nuiti. Tama, à gizé naa zu, velei wo gəni la məungi:

12 Wo la gəni de Kilista gwεε, wo la gəni levezu ga Izilayele nubusei ta, wo gəni ga wεεnti GALA ná-minazegejiti faa zu, wo da eteai zιε, kito ge la wo vε, wo la GALA kwεε.

13 Wəigiti wo maagoozani GALA ba məungi, kəle niizu niina, wa-gilibalai maavele ma wa Yesu Kilista, wo maabuğaa ba ga Kilista namai maavele.

14 Mazələo Kilista bəğəi ja é ga ada-yiileigi. E Zuifuiti ta zii giligit i kpəga su, é ti gε ga nubuse zii gila kpegi. Ná-saai maavele ma, é sifigi woloa ti yəğəzu, nii é gəni ti zilizu ga bəğə.

15 E təgi zəgeni ga, ta təgi zu leveiti, ta ma vaazeikpasuiti. E gəni pə ga é nubuse niinei bəte, é Zuifuiti ta zii giligit i gili tə bəğəi va, é ziileigi lə ti yəğəzu.

16 E gəni pə é ti felegə yəğəzuňetə ta GALA, é ti bə su kpuse gilagi zu, ga ná-saai maavele saa wului ma, é naa gologoloni, nii é gəni ti zilizu ga bəğə.

17 E vaani, é woo niine vagəi laazeeli wo ma nii é ga ziileigi wo vε, wəiti wo maagoozani GALA ba, ta zəiti bε, niiti ti maabuğani ba.

18 Mazələo Kilista maavele ma, Zuifuiti ta zii giligit, de losu zələəga Gεeđe gobavε ga Zənvu Nadega gilagi maavele.

19 Naa ma, wo la mə ga wεen baa seikoğəma nu, kəle wa niina ga zou lointi vəəma wa GALA ná-nuiti, ta wa niina ga GALA ná-pelyegei wu nuiti.

20 GALA ge wo logε ga peləi, ma sebasemai gε ga keelaiti ta GALA goo wo nuiti, naama vəlei ma zəbelama gətu wolai ga é ga Yesu Kilista bəğəi.

21 Tɔun maavele ma, pelei naa pε toge bɔjɔ la ga pagɔ ná pε, é ɔf GALA sei vεle jaadegai Maligii vε.

22 Wa-ɔilibalai maavele ma wa Kilsta, wo logε voooma, wo ɔf ga GALA sei vεlei, ga GALA Zenvui maavele.

3

Pole losuve

1 Naa ɔa é ba, nà Pole, nà GALA falii wosu. Nà ga kasoga nui, botii maavele ma gè kεa Yesu Kilista vε, wa-vaa ma, wɔi wo la ga Zuifua.

2 Dàave da ga wo ménige, tosuvε GALA ge naa ɔlibaai mà, ga ná-zaalai maavele, wa-vaa zu.

3 E ná-faazeikpasui ma lɔɔfuzu vai lεeni ga ze ga kulakeləmai maavele, eʃevelei gè sevεai la wo ma woo buɔa su.

4 Siegi zu wo kalasu da, wa ná-faagaagfai ʃwεε, nii é zèa dɔɔfuzu vai vaa zu, é lo Kilista va.

5 Niima lɔɔfuzu vai, GALA ge la ɔeni deeni ga nuħuseiti wɔləwəlɔi zu, eʃevelei é kula la kelema niizu ná-keela jaadegaiti bε ta GALA goo wo nuiti, ga ná-Zenvui maavele.

6 Dɔɔfuzu vai naa ɔa é ga nii: Teiti ti la ga Zuifua, ta tɔnɔ zɔlɔɔ nɔ ga Zuifuiti kεvele ta-ɔilibalai maavele ma ta Yesu Kilista. Ta niina ga kpuse ɔilagi naa vaalobai, ta tɔnɔ zɔlɔɔ minazeże gilagi tɔna su, Woo Niine Vagɔi za búi zu.

7 Gè ɔea ga Woo Niine Vagɔi ma wotifε nui, tɔɔzei ná-zaalai va. GALA ge naa veevε bε ga ná-zebesu wotii maavele.

8 Tama nèi dɔidai, gè ga ma ɔaabəlagi GALA ná-nuiti pε saama, gè naama zaalai zɔlɔɔni, ga

Kilista ná-kpëtei nii kpelagi la gwëega, gè naama vai laazeeli naati ma, ti la ga Zuifua,

⁹ ta é la wozakalagi ga nui pë be, velei GALA ge naama lòòguzu vaazeikpasui laazeelizula. Naama vaazeikpasui, GALAGI é anii pë kpëteai, é dòògjuni bòògjò ve kaite wòlòwòlò,

¹⁰ naa ga a ke, zënvu zu zobodaiti ta ma zëbëiti ti GALA ná-gëimalai gwëe, ná-këveleí pë su, ga Egilisii maavele,

¹¹ egevelei ná-gòogjò faazeikpasui la, é keai ga de-Maligii Yesu Kilista maavele.

¹² Da-gìlibalai maavele ma da Kilista, da-gidaalevei de boga toun ma, ma zobogi ga de ya, de maabuña GALA ba ga ladalai.

¹³ Naa ma, nà wo lënessu, wo ijò ge mina leve, tòzei nà-kpòlòti ba, gè sòlòssu wa-vaa zu. Naati ka ti ga wa-lëbiyai.

Kilista ná-nëëbeí

¹⁴ Naa maavele ma, nà vilesu niibiga Gëëgë GALA bu,

¹⁵ niigi é ga peløyegjeiti pë ma ungi, niiti ti geëjòlègi zu ta zooi ma.

¹⁶ Nà maanënezu ga é fe wo ve, egevelei ná-lëbiyai zuwòòlòai la, wo zebelò ga gola ga ná-Zënvui zebéi maavele, wa-nubuselai pë su,

¹⁷ Kilista zei wo-yiimaveti ga kidaalevei maavele. Nà maanënezu balaa ga wo zapelò, wo zebelò nëëbeí zu,

¹⁸ nii a ke wa GALA ná-nuiti pë, wo zoo wo Kilista ná-nëëbeí gaaaga, komavë wòòlò velei, ta sakpai, buugooza velei ta gaagooza velei,

19 ta nii a kε wo Kilista ná-nεεbei gwεε, nii kpudeai faagwεgi pε maazu, wo laa da zeeli ga GALA kevele, ná-keveleiti pε su.

20 Dejεemu, tɔungi a zoo ná-zεbeι zu, é botii gεεzu la de-yiimavε, é faa wolaiti kε, é bude da-vali wooiti ta da-glsieiti maazu, é vooova ma,

21 lebiyai gε be Egilisii zu, Yesu Kilista maavele ma, yeegεgalaiti pε su, eyesu gɔ. Amina!

4

Gilibalai make vai

1 Nεi gε ga kasofa nui, botii maavele ma gε kεa Maligji vε, ná wo maanεenεzu dejεemu, wo-zie velei zolo naama loligi ma bogai ga woye:

2 A bɔgɔmaayei, wo gε ga nu zεsεbo nu, wo ziilɔi vεε naa va. A yeezei bɔgɔ wu wo gilagilagi pε nεεbei zu.

3 A gaaña, wo gilibalai make, nii Zεnvu Nadegai feezu wo ya, ziileigi zu nii é wo gilizu va.

4 Ada ga kpuse gila kpe nɔ, ta Zεnvu Nadega gila kpe nɔ ga é ná, ejevelei nɔ kito gila kpegi la, nii GALA ge wo lologai ma.

5 Maligi gila kpe nɔ ga é ná, ta kidaaleve gila kpe, naa vεε batize gila kpe ba,

6 GALA gila kpe ka é ná, nii é ga εε pε Kεεgε, é nuiti pε unda, é kεεwotii gεεzu ga nuiti pε maavele, é yε nuiti pε ba.

7 Kelε de gilagilagi pε de losu zoloɔgε yε, é zolo kɔgɔgi ma Kilista feeni ga vebεanii.

8 Naa ga é ba, GALA Sεvεi gεni:

«É leeni maazuvε,
é liini ga kɔ luɔiti,

é vebəaniiti fe nubuseiti bε.»*

⁹ Naa voluve ga ga leeni ga: «É leeni? Naa ga bosu ga, é yeini dε zooi wuve ma adaueti.

¹⁰ Zɔi zeidai, tɔ gila nɔ ga é leeni geeđələgi maazu velei poun, naa ga a kε é fai pε daazeeli.

¹¹ Tɔ ga é nubuseiti tosuueti feai, tanigaa ti ḡε ga keelaiti, tanigaa GALA goo wo nuiti, tanigaa Woo Niine Uago laazeeli nuiti, tanigaa GALA ná-baala kpulugiti makε nuiti ta nuiti kala nuiti,

¹² naa ga a kε GALA ná-nuiti suzeeli, nii a kε ti zoo ti ta-wotii laazeeli, ta Kilista 6usei lii vai zu lugđoma,

¹³ eyεsu ade pε de ḡε ga ani gila kidaalevei ma gilibai zu, ta GALA Doun Zunui ɟwεegai zu, de ḡε ga nu ɟiteiti, de zuzeeli, é zoloo Kilista ná-suzeelii ma.

¹⁴ Naazu, de la mɔ ḡea ga doungoa, kala kiligiti ma viilei va da de li tingotanga, nubuseiti tayaavaiti zea, ti nuiti pilesu kaka pelei va ga tafelegele jaøiti.

¹⁵ Tama, kεni gaamai wo fai maavele ma neεbei zu, de baøo fai pε su Kilista letemazu, nii é ga ma ungi.

¹⁶ Tɔun sabu zu ga é kεezu kpusei vaalobazuue gilagilagi pε togai la bɔjɔ va kpaan, kpusei pε ge gili bɔjɔ va ga todazuveti pε, ti veai zea. Naazu ti gilagilagiti pε ta ḡena losuve ḡea, velei maaneai é ḡe la, kpusei pε ka wøøløzu, é lii lujɔ neεbei zu.

Zεnvu niinei

¹⁷ Wεle degefmu nii ga gè bosu wo ma Maligii laaseigi zu, gè maabakpa, tofia ga: Wo maa la mɔ neεni, wo va zie egevelei nui niiti ti la, ti la GALA

---

* **4:8 4:8** Guy 68:19.

kwεε, ti ziezu la, ta-gefegfegi la faa nōpe paazu ti ma.

¹⁸ Ta-ğisiei zubidivε, ta ga wεein zenvui vaa ma, nii GALA ge feezu, tօzei ta-vaagfaagjalala wolai va, ta ta-ğikpaa nɔiti.

¹⁹ Ti ti gefevele vagɔi pε toa ya, ti bəğə ləa baagulama vai zu, ti da kɔzəba vai ma zii pε ke ga bəğəzotalai.

²⁰ Kəle wəun, zetaale wo va Kilsta ná-fai gala da!

²¹ Dàave da ga wo ná-fai menigε, ti wo gala da, é zoloo gaamai ma, é Yesu ya.

²² Wo maaneeve değemu wo nu wələmalai ta ma zie velei ğula ğoba, nii é ğolofolosu gaazuğulapɔi ma yaavai zu.

²³ Kəni wo niine metu wo-yenvui ta wa-ğisiei zu,

²⁴ wo bəğə maafili ga nu niinelai, kpətəai é zoloo GALA kəvelei ma, naa ğa a ke wo eteai zie telebodai ta nadedai zu, niiti ti zələəsu gaamai zu.

²⁵ Naa ğa é ba, à 6e zeei va! Wo ğilagilagi da gaa-mai wo seijnəğɔi ma, mazələə ada ga kpuse ğilagi vaalobaiti.

²⁶ Wa yiigaawanana, à mina koto ğe. Ziigaawanai mina ye wo ğəbu, foloi a va da.

²⁷ A mina pele tanəpe fe Inəgi ya.

²⁸ Zɔi é ğea unmai wosu, é mina mə unma wo, kəle é botii ğe, é boti vagɔi ğe ga bəğə yeei, naa ğa a ke, ani ğe zea, é 6ə tanigaani ba, ti ğula ti bədəma vaiti su.

²⁹ A mina kpəe nəu nəpe bo, kəni nə kpəe zəbelamai, nii a 6ə zəiti ba, ti li lugəma kidaalevei zu, é 6ə nu va maavai zu, é faa vaa meni nuiti ma.

³⁰ A mina GALA Zenvu Nadegai yiibələ. Tə ğa GALA ge keai wo ma ga poogi, unməə folo ğaaabelagi vaa ma.

31 Faawanama vai, ziigula fai, ziigaawana vai, zongoma vai, tøgø gologologi, ta kelejèle nøi ma zii pε, naa pε ge gula wo zaama.

32 A nuñøgølai ta maawøingai gε wo gilagilagiti pε. A bøgø zuvaayε wo gilagilagiti, egevelei GALA ge wo zuvaayεga da, ga Kilista maavele.

5

A eteai zie wozakalagi ga

1 Tøɔzei wa ga dointi, GALA ge ti nεai vε, à gaaña, wo zie ga tøun kevele.

2 A zie ga nεebεi, egevelei Kilista de nεai la vε, é zenvui ve da-vaa zu, ga vebeanii ta zalañfai nii makugi nεai GALA bε.

3 Kεlε koloñologi, ta kɔzøba vai ma zii pε, ta koozu yii, naama vai tanøpε ge mina gε wo zaama, egevelei fizøgai la GALA ná-nuiti saama.

4 A mina unfetala bøeiti bo, baa kpøe nakaiti, baa baagulama bøeiti, niiti ti la zolooni. Kεlε tøun, keni nø wo da mamagi ve GALA bε.

5 Mazøloø à kwεε ga nui é ga koloñolo nui, baa kɔzøba nui, baa koozu yii nui é ga kɔøgø gani kɔø nui, naati ti la tønø zøloøga Kilista ta GALA tamasadai zu.

6 Nu nøpε ge mina wo yaava ga zεε bøeiti, mazøloø GALA ná-ziiigaawanai ja vaazu kololala nuiti daaloñgøma, tøɔzei niima vaiti ba.

7 Døfemu, à mina bø faa nøpε ma wa naama nu ziiti.

8 Mazøloø mœungi, wo gεni kpidii zu, kεlε niizu, wa wozakalagi zu ga wa-giløbalai maavele wa Maligii. Naa ja é ba, à zie ege nuiti ti ga wozakalagi nønøiti.

9 Mazələo wozakalagi ma waai ǵa ga faa vagɔiti kpein, ta telebodai, ta gaamai.

10 A ǵaabə, wo Maligii yiimai ǵaaga.

11 A mina ʊɔ̄pəe kpidii ná-kewoti ɲøiti ba, kulanuma la ti va, kəle à naama ǵeewotiiti da kəlei zu.

12 Mazələo nii naama nuiti ti kəezu dəɔguzu, naa wo fai ǵa ga unfe faa.

13 Kəle sięgi zu niima vaiti ti ǵulazu la kəlezu, ti ǵeuvelei ɓə́joi ǵa la wozakalagi ǵa niina.

14 Mazələo nii kulaai wozakalagi ǵa ga pagɔ, naa ǵea ga wozakalagi. Naa ǵa é ba, bogai ga:

«Dəigi è niizu, ɓaǵa,
wuzegə, è ǵula saai ya,

Kilista ǵa ná-wozakalagi volo è ma.»

15 A dama ga wo-zie velei. A mina zie eǵe ǵimalala nua, kəle à ǵe ga ǵima nuiti.

16 A mina yeeǵəgalai ǵoloǵolo, mazələo da-eteai ɲøuvə.

17 Naa ǵa é ba, à mina ǵe ga ǵimalala nua, kəni wo ǵaabə, wo Maligii yiimai ǵaaga.

18 Dəoi mina wo zo, naa ǵa wa-etea ziegzi upu wo ya, kəle Zenvu Nadegai wo laave.

19 A ɓə́jə iŋədə wo ǵilagilagi pε ga GALA guyeiti, ta GALA dəbi wuyeiti, ta guyeiti Zenvu Nadegai ti ləezu ga woye, wo da guyei loo Maligii maamuse vai ma ga wo-yiimavə pε.

20 A mamagi ve yeenəpe Gəeǵə GALA bε fai pε su, ade-Maligii Yesu Kilista laaseigi zu.

Anzaiti ta anzazinigit

21 A ɓə́jəmaayei ɓə́jə və wo ǵilagilagi pε, unfemai zu nii wo feezu Kilista və.

²² Anzaiti, à bəgəmaayei wo-zinigiti bε, egefvelei wo kεezu la Maligii vε.

²³ Mazələo anzazinigi ja é ga anzai ma ungi, egefvelei Kilista la ga Egilisii ma ungi. Kilista bəgəi ja é ga Egilisii Gizo Nui, nii é ga kpusei.

²⁴ Naa ja é ba, egefvelei Egilisii bəgəmaayeidai la Kilista vε, vele jana anzanuiti maanəai ti bəgəmaayei la ti-zinigiti bε fai pε su.

²⁵ Anzazinigiti, à wo-anzaiti nεe vε, egefvelei Kilista Egilisii nea la vε, é za ná-faa zu.

²⁶ E nadeni ga ná-saai maavele, é kole ga ziei ta daawooi,

²⁷ mazələo é jəni pə é dəe bəgə qaaazu, ga toqə ga Egilisii é volozu, kəzəzu la ba, kpilikpilisu la kəlogi va, nadegai, naa pε daazeelai.

²⁸ Zekana anzazinigiti maanəai ti ti-anzaiti nεe la vε, egef ti-busei. Zəi é anzai nεezu vε, naa bəgə nea vε.

²⁹ Mazələo nu nəpə ge la de bəgə busei wəinzejeni, kəni təun é da kənəkula, é da səsebo, egefvelei Kilista kεezu la Egilisii vε,

³⁰ təɔzei da ga kpusei vaalobazuwəti.

³¹ «Naa ja é ba, zunui ja zege kεegef ta dee va, é fili anzai va, ti felegə ta ʃə ga kpuse gila.»*

³² Nii ja ga faa wola nii é ʃea ləɔjuni. Nà nii wosu, é lo Egilisii ta Kilista va.

³³ Nii é wo ma, naa ja ga zinigi ʃilagilagi anzai nεe vε egef tə bəgəi, anzai ʃilagilagi unfe sinigi ma.

6

Doun zələo nuiti ta ti-lointi

---

* **5:31 5:31** Zen 2:24.

¹ Dointi, à golo wo zələo nuiti bε, Maligji maavele ma, mazələo naa ja soloogai.

² «È-gεe lebi ta è-lee,» deve məungi gana, minazegegi polu,

³ «naa ja a kε è undaanε, è-zii zugooza gola eteai zu.»*

⁴ Wa ma, doun kεegεiti, à mina wo-lointi sopele jnou, wo va ti yiisaawana, kεle à ti gula su, wo ti maagolo, wo ti lεnε, é zoloo Maligji ná-faiti ma.

Duəiti ta duə kεegεiti

⁵ Duəiti, à golo wa-luə kεegεiti bε eteai zu, wo lua ti va unfemai zu ta zii zəledai, eγεvelei wo kεezu la Kilista vε.

⁶ Naa mina gε ga ti gaaazu vaa nə, wo va nu εnεkε nə, kεle à kε eγε wa gε ga Kilista ná-duəiti, wo GALA ziimai laazeeli ga wo-yεnvui pε.

⁷ A botii gε ti vε ga g̊i pagɔi, eγε nə wa gε kεezu Maligji vε, nuiti taade.

⁸ A g̊ize su ga, è g̊eni ga duə, baa wələ, εsε ka ná-kulanumai zələo Maligji ya, eγεvelei é faa vagɔi g̊ea la.

⁹ Wa ma, wəiti wo ga duə kεegεiti, à wo-zie velei bεtε, é lo ti va. A mina ti zulua. A dama naazu, wo g̊ize su ga wa tiye, wo-Maligji ja é geegələgi zu, é la da ga zeeləzəg̊əzu g̊e.

GALA nui ná-kəg̊ə zəlaiti

¹⁰ Gaabelagi ja ga: A wa-zobogi g̊aizie wa-gilibalai zu wa Maligji, təun ná-zobo golai zu.

¹¹ A bəg̊ə maagili ga GALA ná-kəg̊ə zəlaiti pε, naa ja a kε wo lo kpaan, Inegi ná-yaava vaiti pε daalɔg̊ɔma.

---

* **6:3 6:3 TSV 5:16.**

12 Mazələo nubuseiti təi, de va ðε ti zakpesu, kəle zənvu jəiti ka de ti zakpesu, niiti ti geezuvə: niiti ti devei wosu, ta niiti zobogi ti ya, naa vee niiti ba, ti zeini niima etea jəi unda.

13 Naa ja é ba, à GALA ná-kəðə zəəlaiti pε sejə, naa ja a kε wo zoo wo kəoi ðə folo jəi zu, wo yε loni kpaan, wo bega voluma ga ti pε maazuñude.

14 A lo kpaan: wo gaamai ðε ga wa-zaamagfiligi, wo telebodai ðε ga wo-ðakai make ðəðə zəəlai.

15 A wo-ðəðə zaavalagi ðε ga zəbeı nii wa ziileigi ma Woo Niine Uagoi laazeeli la.

16 Yeeðəgalai pε su, à kidaalevei zəjə ga kəðə zəpəgi, nii wa zoo wo Inəgi ná-abu ba məeinti paa su la.

17 A kizogi ma ðəðə wəələgi lə unba, wo Zənvu Nadegai ná-bəga zəkpoi zəjə, nii é ga GALA daawooi.

18 A GALA falii ðε yeenəpə GALA Zənvui ná-kpəbai zu, ga GALA falii ta maanəenəi ma zii pε. Naa ja é ba, à qaaþa ga ziiləo laazeeliai pε, wo GALA falii ðε GALA ná-nuiti pε bε.

19 A GALA fali nà balaa bə, woori ve zəa, nà ðəna bəea, gə Woo Niine Uagoi ma ləøfuzu vai lə ladalai zu ga pagə,

20 nii gə ga ma ðeelai, g̃iliai ga yələðəiti. A GALA fali bə, ga gə da bəe ga ladalai, eðəvelei maanəai gə kε la.

Tuvəgiti

21 Gi-ðəeñoin, gi-nəeñəðəi Tisike, woðəgila nui Maligii ná-botii zu, tə ja a nà-faiti pε bo wo ma, naa ja a kε wo ðε kwəe nii gə su.

22 Nà tevesu wo ma, naama vai nə ma, naa ja a kε wo gá-vaiti kwəe, é wo iñədə ga pagə.

23 Gεεđe GALA ta Maligii Yesu Kilista ti ziileigi ve ade-đeeelointi pε bε, ta nεεbeī, é 6o kidaalevei va.

24 GALA ná-zaalai yε naati pε ba, niiti ti ade-Maligii Yesu Kilista nεai vε, ga nεεbeī nii maa la valiboga eyεsu pε.

GALA Daawoo Zευεί
Portions of the Holy Bible in the Toma language of
Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la
Guinée Toma

copyright © 2023 Pioneer Bible Translators and The Bible Society in Guinea-Conakry

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

Texte copyright © 2023 Traducteurs Pionniers de la Bible et Alliance Biblique en Guinée.

Cette œuvre est mise à disposition selon les termes de la Licence Creative Commons Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification 4.0 International.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Jul 2025 from source files
dated 9 Jul 2025

95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf